

Sosiaalialan AMK -verkosto

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto

21.1.2010

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston kommentit sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen periaatteisiin ja peruslinjauksiin

Yleiskommentti: Sosiaalihuollon periaatteet ja peruslinjaukset on kirjoitettu nyt pelkistettyinä määritelminä joista tulee hieman kapulakielinen olo. Voisiko periaatteet kuvata enemmän toimintaperiaatteina lähtökohtana se **miten toimitaan jotta periaatteet toteutuvat**. Seuraavassa lisäksi kommentteja erikseen jokaisen periaatteen tekstin alla.

Sosiaalihuollon yleiset periaatteet

Sosiaalihuollon tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksilön, perheen sekä yhteisön hyvinvointia, toimintakykyä ja sosiaalista turvallisuutta. Tehtävänä on tarjota oikea-aikaisesti laadukkaita palveluja ja riittäviä etuuksia, vahvistaa osallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä ja köyhyyttä. Tavoitteena on turvata jokaiselle mahdollisuus ihmisarvoiseen elämään sen kaikissa vaiheissa. Tämän laajan tehtävän toteuttamisessa sosiaalihuoltoa ohjaavat seuraavat yleiset periaatteet:

KOMMENTIT:

Kappaleessa kuvataan selkeästi sosiaalihuollon perustarkoitus ja tehtävä.

Sosiaalisen vastuun periaate

Sosiaalinen vastuu tarkoittaa sosiaalisten näkökohtien huomioimista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Se ei voi koskaan rajoittua pelkästään sosiaalihuollon sektorille, vaan sosiaalisen vastuun tulee ilmetä kaikilla elämänalueilla ja toimintakentillä ja näkyä yksilön, perheiden ja yhteisöjen arjessa. Sosiaalihuolto rakentaa ja toteuttaa osaltaan sosiaalista vastuuta pyrkimällä edistämään ihmisten hyvinvointia kokonaisvaltaisesti sekä antaen tukea erityisesti heikommassa asemassa oleville. Siksi sen tulee kohdentua laaja-alaisesti ihmisten ja heidän elinympäristönsä väliseen suhteeseen. Sosiaalinen vastuu tarkoittaa myös vastuuta tulevaisuudesta. Tämä edellyttää paitsi sosiaalisesti, myös taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä kehityksestä, joka tyydyttää nykyhetken väestön tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa

KOMMENTIT:

Sosiaalisen kokonaisvaltainen vastuu on oleellinen lähtökohta.

Kokonaisvaltaisuuden periaate

Sosiaalihuollon kokonaisvaltaisuuden periaate korostaa ihmisten elämäntilanteiden ja palvelutarpeiden tarkastelua yhtenä kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää sitä, että eri tahojen toimivaltuudet ja vastuut on selkeästi määritelty ja että nämä määrittelyt mahdollistavat toimijoiden aidon yhteistyön. Kokonaisvaltaisuuden periaate tarkoittaa myös kaikkien toimien suuntaamista siten, että niin yksilön kuin yhteisönkin voimavarat saadaan mahdollisimman hyvin käyttöön.

Yksilön ja perheen saama tuki ja apu voivat koostua monesta eri palvelusta ja etuudesta, joita saattavat järjestää useat eri toimijat ja palvelujen tuottajat. Sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky eivät kuitenkaan synny vain erilaisten palvelujen ja etuuksien summana, vaan edellyttävät ihmisen kohtaamista kokonaisvaltaisena arjessa toimijana. Tämän vuoksi tulee varmistaa, että aina on olemassa taho, joka kantaa kokonaisvastuun yksilölle ja perheelle annettavasta sosiaalihuollosta. Kokonaisvastuu tarkoittaa

suppeimmillaan vastuuta asiakkaan tarvitsemien palveluiden koordinoinnista tarkoituksenmukaisen ja sujuvan palveluketjun turvaamiseksi. Lähtökohdiana on asiakkaan oikeus hyvään palveluun ja kohteluun.

KOMMENTIT:

Kokonaisvaltaisuus on tärkeä asia sosiaalihuollon lähtökohdissa. Toimijuudessa voitaisiin korostaa lisäksi kansalaista toimijana.

Ennaltaehkäisyn periaate

Sosiaalihuollon ennaltaehkäisyn periaate tarkoittaa sitä, että ennaltaehkäisevän työn ja hyvinvoinnin edistämisen tulee olla ensisijaista suhteessa korjaaviin toimenpiteisiin. Sosiaalityön erityisenä tavoitteena on edistää kansalaisten itsenäisiä toimintaedellytyksiä sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen turvallisuutta ja hyvinvointia. Hyvinvointia uhkaavien ongelmien ja riskien syntymisen ehkäisyyn sekä ongelmien laajenemisen varhaiseen torjumiseen on pyrittävä kaikessa toiminnassa ja yhteiskuntapolitiikan kaikilla osa-alueilla. Sosiaalityön ammattilaiset osallistuvat hyvinvoinnin edistämiseen yhteistyössä muiden toimijoiden, erityisesti terveydenhuollon sekä opetus- ja sivistystoimen, henkilöstön kanssa. Ennaltaehkäisevillä toimintatavoilla ja palveluilla torjutaan syrjäytymistä, vähennetään toimeentulotuen varaan joutumista ja elatuksen puutetta.

KOMMENTIT:

Ennaltaehkäisyn periaatteen kirjaaminen lähtökohdaksi on perusteltua.

Universaalisuuden periaate

Universaalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ovat jäseniä yhteisissä järjestelmissä, kaikki saavat tarvitessaan huolenpitoa, hoivaa ja palveluita ja samassa tilanteessa kaikkia kohdellaan samalla tavalla. Kaikki myös osallistuvat yhteisten järjestelmien rahoitukseen ja kaikilla on mahdollisuus niihin vaikuttaa. Lähtökohdiana on ihmisten tunne kuulumisesta samaan yhteisöön ja luottamus sekä toisiinsa että luomiinsa järjestelmiin.

KOMMENTIT:

Universaalisuus on tärkeä periaate jota on vaikea toteuttaa käytännössä ja määritellä yksiselitteisesti. Siksi on hyvä että se on mukana ja on määritelty mitä sillä tässä tarkoitetaan. Universaalisuuden periaate kaipaisi vielä selkiinnyttämistä ja konkreettisempaa ilmaisutapaa. Erityisesti ensimmäinen lause on vaikeaselkoinen. Voiko puhua mieluummin osallisuudesta eikä "jäsenistä yhteisissä järjestelmissä" Vai onko osallisuus jo aktiivinen tila, jäsenyys sellainen joka tulee kaikille ilman eri toimia? Ilmaisuu kaikkia kohdellaan samalla tavalla on pikemminkin yhdenvertaisuutta kuin universaalisuutta.

Yhdenvertaisuuden periaate

Perustuslain 6 §:ään sisältyvä yhdenvertaisuusperiaate ja syrjinnänkielto edellyttävät, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa toista edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan eikä syrjiä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että eri väestöosien ja ikäryhmien oikeudet palveluihin on turvattava samantasoisesti. Keskeisiä ovat myös alueellinen ja taloudellinen yhdenvertaisuus eli sosiaalihuollon tosiasiallinen saatavuus ja siihen sisältyvistä sosiaalipalveluista perittävä hinta. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen saattaa kuitenkin edellyttää ns. positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavia toimia. Mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä heikommat ovat yksilön omat voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosiaali- ja terveystalvet.

KOMMENTIT:

Kaikki perustuslaissa määritellyt periaatteet olisi hyvä kirjata yhtä selkeästi lähtökohdiksi. Syrjintäkielto pitäisi avata jotta yhdenvertaisuusperiaate ei jää vajaaksi.

Erilaisuuden ja yhteisyyden / normaalisuuden periaate

Erilaisuuden ja yhteisyyden periaate tarkoittaa sitä, että erilaisista lähtökohdistaan riippumatta kaikilla ihmisillä on oikeus olla ja toimia osana yhteisöä ja että yhteisö huomioi ja hyväksyy erilaisuudesta aiheutuvat tarpeet lähtökohtaisesti osana yhteisön normaaleja toimintoja. Tämä merkitsee edellytysten luomista sille, että ihmiset kykenevät mahdollisista henkilökohtaisista rajoitteistaan huolimatta toimimaan kaikilla elämänalueilla yhtäläisinä toimijoina toisten kanssa. Periaatteen mukaisesti kaikki yhteiskunnan palvelut pyritään järjestämään ensisijaisesti niin sanottuina yleisinä, kaikille tarkoitettuina, palveluina niihin hakeutumisen helpottamiseksi ja yksilöiden ja ryhmien kielteisen leimaamisen välttämiseksi. Yleisten sosiaalipalvelujen ensisijaisuudella pyritään varmistamaan mahdollisimman suuri tasavertaisuus sekä sosiaalinen perusturvallisuus kaikille.

KOMMENTIT:

Tämä on sosiaalihuollon oleellinen kohta. Erilaisuus ja yhteisyys ovat käsitteinä hiukan vaikeaselkoisia. Ensimmäisen lauseen loppuun ”..oikeus olla ja toimia osana yhteisöä”, voisi lisätä myös yhteiskunnallisen näkökulman, koska yhteisö ei kata vielä tätä näkökulmaa.

Asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden turvaamisen periaate

Asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaan sosiaalihuollosta päättämistä ja sen toteuttamista asiakkaan tarpeista käsin. Sosiaalihuollon lähtökohtana on, että jokainen voi omien mahdollisuuksiensa mukaan osallistua yhteiskuntaan sen itsenäisenä ja täysivaltaisena jäsenenä. Olipa kyse sitten jatkuvasta tai satunnaisesta sosiaalihuollon tarpeesta, on apua, tukea ja palveluja tarjottava mahdollisimman asiakaslähtöisesti. Tämä edellyttää järjestelmäkeskeisyydestä irtautumista.

Asiakasta ei pidetä toiminnan objektina, vaan hänellä on mahdollisuus olla mukana oman sosiaalihuoltonsa suunnittelussa ja sen toteuttamisesta päätettäessä. Asiakaslähtöisyydellä tavoitellaan myös sitä, että asiakas kokee tullessa autetuksi palvelua saatuaan. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaan toimintamahdollisuuksien avartamista hänen omassa toimintaympäristössään; sosiaalihuollon on tarjottava asiakkaalleen mahdollisuus aktiivisuuteen ja osallisuuteen. Osallisuuden turvaamisen tavoitteena on saada syrjäytymässä tai syrjäytymisen vaarassa olevat yksilöt kiinnittymään yhteiskuntaan ja näin torjua sosiaalisia ongelmia sekä syrjäytymiskehityksen kielteisiä vaikutuksia henkilön ja hänen lähiyhteisönsä toimintakykyyn ja hyvinvointiin.

KOMMENTIT:

Hyvä lähtökohta.

Valinnanvapauden periaate

Sosiaalipoliittisesti hyvä valinnanvapaus tarkoittaa voimavaralähtöisyyttä, joka ottaa huomioon niin yksilön, perheen kuin yhteisönkin voimavarat ja mahdollisuudet. Asiakkailla ei ole aina kykyä tai voimia vaatia tai valita tarvitsemiaan palveluita. Tällöin asiakasta ja hänen lähiyhteisöään on tuettava osallistumaan päätöksentekoon. Valinnanvapauden periaate merkitsee sen tunnistamista, että asiakkaan omat valinnat ja hänen aktiivinen osallisuutensa ja toimintansa omassa lähiyhteisössään turvaavat parhaiten hänen hyvinvointinsa edistämisen.

KOMMENTIT:

Hyvä periaatteellinen lähtökohta joka vaatii konkreettisia ohjeita ja toimia toteutuakseen.

Avoimuuden ja luottamuksellisuuden periaate

Sosiaalihuollon päätöksenteon tulee olla oikeudenmukaista, johdonmukaista ja ristiriidatonta. Tämän varmistamiseksi palvelujen ja etuuksien myöntämisen kriteereiden on oltava avoimia, läpinäkyviä ja ymmärrettäviä. Avoimuuden periaate mahdollistaa osaltaan kuntalaisten osallistumisen sosiaalihuollon toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon ja valvontaan. Sosiaalihuollon avoimuus tarkoittaa mahdollisimman suurta avoimuutta myös kaikessa asiakastyössä. Tämä edellyttää sitä, että päätöksentekijän

on kaikessa toiminnassaan otettava huomioon asiakkaan suojan tarpeet sekä asiakkuuden edellyttämä luottamuksellisuus. Jokaisella sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus luottaa siihen, että hänen ihmisarvoa, yksityisyyden suojaa ja itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan.

KOMMENTIT:

Oleellinen hallinnon periaate myös sosiaalihuollossa.

Julkisen vastuun periaate

Julkisen vastuun periaate tarkoittaa julkisen, valtion ja kuntien, vastuun määrittelyä suhteessa yksilön omaan vastuuseen. Ensisijainen vastuu toimeentulosta ja huolenpidosta on henkilöllä itsellään. Perustuslaki asettaa kuitenkin julkiselle vallalle velvoitteen turvata yksilön edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä: sosiaalihuollon hoivan, huolenpidon ja palveluiden tulee olla saatavissa julkisen vallan järjestämänä. Julkisella vallalla on vastuu seurata, arvioida ja kehittää toimenpiteidensä riittävyyttä ja vaikuttavuutta, jotta kaikille taataan edellytykset mahdollisimman hyvään ja turvalliseen elämään. Julkisen vastuun merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa yksilö ei kohtuudella selviä omin voimin; hänellä ei ole varaa, kykyä tai kuntoa huolehtia asioistaan eikä ole ketään, jolle huolehtiminen kuuluisi tai joka muuten ottaisi vastuuta asiassa.

Julkista hyvinvointivastuuta määrittelee käytännössä valtion ja kuntien välinen sosiaaliturvan toimeenpanon vastuunjako. Lainsäätäjän asiana on päättää palvelujen järjestämistä vastuussa olevasta julkisen hallinnon elimestä tai yksityisestä toimijasta, varmistaa riittävä rahoitus ja hoitaa asianmukainen valvonta. Viimesijainen vastuu perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta on valtiolla. Kuntien asemaa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien suhteen määrittelevät sekä kunnallinen itsehallinto että julkiselle vallalle asetetut velvoitteet.

KOMMENTIT:

Oleellinen periaate heitteillejätön ehkäisemiseksi ja vastuun määrittelemiseksi.

AMK -verkoston puolesta:

Meeri Rusi,
Työvaliokunnan puheenjohtaja

Turun ammattikorkeakoulu
puh 050 5985 101
email: meeri.kojonkoski@turkuamk.fi

Jari Helminen
Työvaliokunnan varapuheenjohtaja

Diakonia - ammattikorkeakoulu
email: jari.helminen@diak.fi